

Juwelen, onmisbaar bij de vorstelijke verschijning

In het kader van Europalia-Europa en geïnspireerd door het enorme succes van de Fabergé-tentoonstelling twee jaar geleden, pakt de ING-bank opnieuw uit een expositie van 'kostbaarheden'. Schitterend Europa verzamelt vorstelijke juwelen en portretten waarop te zien is hoe belangrijk die kleinoden waren in de verschijning van de machthebber.

MEER DAN KROON EN SCEPTER

Met *Schitterend Europa* vond ING-bank een onderwerp in de geest van het Europaliathema Europa, het continent dat steeds meer naar eenheid groeit. Vroeger probeerden monarchen, oorlog buiten beschouwing gelaten, meer invloed te krijgen op het politiek toneel, bijvoorbeeld door zowel hun eigen onderdanen als de buitenlandse gezanten te overbluffen met hun rijkdom. Ze bouwden paleizen, verzamelden kunst, hielden een luxueuze hofhouding, gaven feesten... en droegen een schat aan juwelen. De huwelijkspolitiek speelde een belangrijke rol. Bij een vredesverdrag werd bijna steeds tot een huwelijk besloten tussen kinderen van de moe gestreden vorsten. Prinsen en prinsessen waren niet meer dan diplomatieke pasmunt, soms gegijzeld in een vijandige omgeving. Bij de onderhandelingen daartoe werden onvoorstelbare rijkdommen aan sieraden uitgewisseld, en portretten, want de verloofden kenden mekaar van haar noch pluim.

Het begrip 'vorstelijke juwelen' brengt meteen de regalia voor het oog: de officiële kroon, scepter en rijksappel van de vorst. Maar daar gaat het niet om, en bovendien zijn deze kostbaarheden, zelfs van uitgerangeerde koningshuizen, nooit uitleenbaar, tenzij de inderhaast vervaardigde ersatzregalia die bij een koninklijke begrafenis op de lijkwagen werden meegevoerd... Dus toont de expositie schitterende sieraden die ooit de uitzonderlijke

status aangaven van een vorstin of prinses, of iemand uit de nabije entourage. En vergis je niet, ook de heren van hoge adel pronkten tot het einde van de achttiende eeuw met peperdure sieraden.

DE EERSTE DIAMANTEN

De tentoonstelling strekt zich uit over elfhonderd jaar: tussen Karel de Grote, vaak gezien als de 'eerste Europeaan' in de geschiedenis, en het interbellum, als heel wat oude vorstenhuizen hun politieke macht reeds verloren hebben of snel zien slinken. Het hoeft geen betoog dat *Schitterend Europa* vooral in de eerste eeuwen grote tijdsprongen maakt. Immers, hoe verder terug in de geschiedenis, hoe zeldzamer en brozer de kostbaarheden zijn, hoe moeilijker ook om ze voor een expositie uit te lenen.

De vroegste sieraden tonen een sterke verweving van wereldlijke macht en godsdienst, trouwens, nog veel later werden overal in Europa koningen en keizers door een bisschop of zelfs door de paus gezalfd. Maar in de middeleeuwen is die band sterker: de kronen waren bestemd voor de vorst of voor een heiligenbeeld, en soms waren er relikwieën in verborgen. In de vijftiende eeuw gaf het weelderig hof van de Boergondische hertogen het voorbeeld, en tegelijk kwam de bewerking van diamant, de meest gegeerde maar moeilijkste edelsteen, tot een zekere ontwikkeling. De edelstenen kregen bovendien

Poolse adelaar van Lodewijk XIV, 17de eeuw, goud, email, smaragden, robijnen, parels
MUSÉE DU LOUVRE, PARIS

schillerend Europa

Schitterend Europa

een talismanfunctie mee die eeuwenlang zou standhouden. Vooral vanaf de zestiende eeuw, als de overzeese rijkdommen Europa overspoelen en het facetslijpen van edelstenen courant wordt, is een merkwaardige evolutie in het juweel vast te stellen. Gelukkig is er vanaf die tijd heel wat bewaard, zodat de expositie tegelijk een geschiedenis van het pronkjuweel kan vertellen.

DE GARNITUUR VAN DE HEREN

Wat voor juwelen droegen de VIPs zoal? Heel wat colliers, haar- en hoedjuwelen of aigrettes, armbanden, broches, ringen, die natuurlijk in de loop der tijden er anders gingen uitzien en andere accenten legden. Het maniërisme van de zestiende eeuw zorgt voor virtueuze gouden kleinoden met diverse edelstenen en figuurtjes in email, en het Spaanse hof dicteert de mode. Vanaf de zeventiende eeuw verwerkt men vooral diamanten in sieraden van een internationale stijl, want de ontwerpen van enkele uitstekende designers verspreidden zich over heel Europa. Aan het hof van Versailles draagt Lodewijk XIV een ware overdaad aan diamanten over het gehele kostuum, en andere vorsten proberen hem na te doen, nog de gehele achttiende eeuw door. Zo ontstaat voor de heren de 'Garnitur', een set die zowel knopen voor het hemd, het vest en de rok kon inhouden, plus een hoedjuweel, een epaulet, schoen- en beengespun, een degen en een wandelstok; en natuurlijk de insignes van de hoge ridderorden als die van de Kousenband of het Gulden Vlies, die met de kostbaarste edelstenen werden getooid.

Als dan beeltenissen van de vorst werden rondgestuurd naar de uithoeken van het rijk en naar bevriende 'collega's', toonden die uiteraard de geportretteerde in al zijn of haar glorie, behangen met de duurste sieraden, die de rijkdom, zeg maar de macht, uitstraalden.

Na de Franse Revolutie herstelde keizer Napoleon I al gauw de perceptie van onschatbare rijkdom eigen aan een vorstehuis. In het empire was de diadeem bijzonder geliefd, en is dat nog steeds: op luisterrijke ontvangsten en andere festiviteiten ziet men nu nog vorstinnen en prinsessen stralen met die haartooi.

Het boeiende aan die expositie ligt natuurlijk ook in *la petite histoire*, of hoe vorsten met die sieraden omgingen: de tooi-manie van Elisabeth I van Engeland, de beroemde Garniturcollectie van August de Sterke van Polen, de verzameling snuifdozen van Frederik de Grote van Pruisen, hoe keizerin Eugénie Frankrijk ontvluchtte met heel wat juwelen, de diadeem-concurrentie bij de vorstelijke dames rond 1900... Die anekdotiek wordt niet expliciet uit de doeken gedaan, maar de aandachtige toeschouwer kan ze tussen de regels lezen. Ook de diersymboliek in de renaissancehangers is een verrijkend element in deze al bijzonder kostbare tentoonstelling, verzameld uit de schatkamers van musea van heel Europa, prinselijke fondsen, privé-collecties tot in Japan.

Jan Walgrave

Eredirecteur van het Diamantmuseum in Antwerpen
Medecurator van de tentoonstelling Schitterend Europa

*Mijn verleden, 2007,
95 x 76 cm*

Portretdoosje met
monogram en miniatuur van
Anne van Denemarken,
goud, diamanten, email
THE FITZWILLIAM MUSEUM,
CAMBRIDGE

info

**Tentoonstelling
Schitterend Europa
Vorstelijke pracht
aan de Europese
hoven**

Nog tot 17 februari 2008
Open: van maandag tot
zondag van 10 tot 18 uur;
woensdag tot 21 uur
Gesloten: met Kerstmis en
Nieuwjaar
WING-Cultuurcentrum
Kunstberg,
Koningsplein 6,
1000 Brussel
Tel. 02 547 22 92
www.ing.be/art
www.europalia.be

De Okv-Club bezoekt de
tentoonstelling met gidsen
op woensdag 23 januari
om 20 uur

Ring met portret Jan zonder Vrees, ca 1410, goud, git, smaragd, robijn, doorschijnend email, op goud
MUSÉE DU LOUVRE, PARIJS

Tabaksdoos van Frederik II van Pruisen, 1765 - 1770, email, diamanten en goud
Prins Georg Friedrich van Pruisen, Berlijn

4

LIFESTYLE
MUSEA

ZILVER

www.zilvermuseum.be

DIAMANT

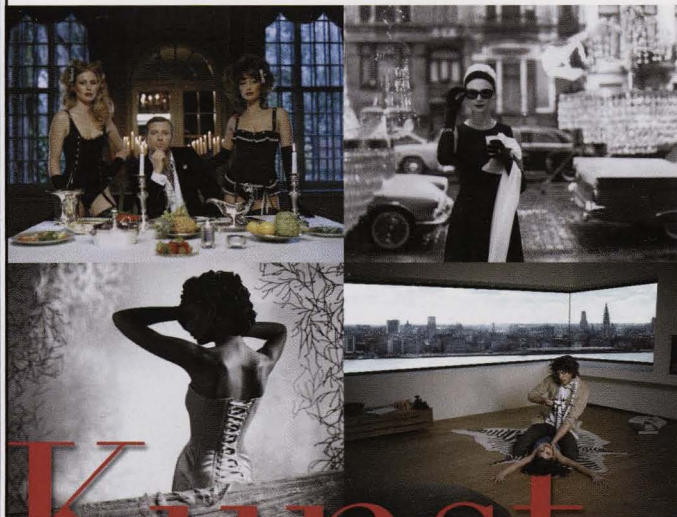
www.diamantmuseum.be

MODE

www.momu.be

FOTO

www.fotomuseum.be

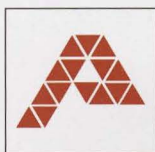

Kunst

een wijze van leven

- **ZILVERMUSEUM STERCKSHOF**
 Hoofvunderlei 160, B-2100 Antwerpen - Deurne
 Bezoekersingang: Cornelissenlaan
 www.zilvermuseum.be
EXPO-TIP > Waas Zilver 1700-1869, nog tot 6/1/08
- **DIAMANTMUSEUM**
 Koningin Astridplein 19-23, B-2018 Antwerpen
 www.diamantmuseum.be
EXPO-TIP > Bling Bling. De kroonjuwelen van de hip-hop, nog tot 31/12/07 - Winnaar de 'Gouden shot 2007' (beste publieksverruimende project)
- **MODEMUSEUM - MOMU**
 Nationalestraat 28, B-2000 Antwerpen
 www.momu.be
EXPO-TIP > Bernhard Willhelm.
 Het totaal rappel, nog tot 10/2/08
- **FOTOMUSEUM**
 Waalse Kaai 47, B-2000 Antwerpen
 www.fotomuseum.be
EXPO-TIP > Stephan Vanfleteren.
 Nog tot 6/1/08

Departement Cultuur

**PROVINCIE
ANTWERPEN**

Zwart op wit

STUDIEDAG BRUKENTHAL-COLLECTIE

Naar aanleiding van de studiedag over de Vlaamse kunst in het Brukenthalmuseum te Sibiu die Openbaar Kunstbezit Vlaanderen organiseerde, stuurden vele abonnees enthousiaste reacties. Hieronder een selectie.

"Ik was gisteren op de studiedag in Gent over de collectie Brukenthal. Ik wens mijn waardering uit te drukken voor deze dag. Boeiende sprekers, goede catering, goede locatie, behulpzame medewerkers. Meer van dat!" Franklin Tombeur uit Ledeberg

"Ik wil nogmaals mijn dank en bewondering uiten voor de zeer geslaagde dag in het Pand te Gent, naar aanleiding van de Brukenthal-collectie in Sibiu. Deze - voor mij tot hiertoe onbekende locatie - is dank zij dit evenement en het OKV-nummer, een revelatie geworden. De selecte keuze van zeer goede en deskundige sprekers hebben ons een uitzonderlijk interessante dag bezorgd. Dank zij de milde steun van de sponsors was het bovendien een godsgeschenk (de parking was duurder dan het inschrijvingsgeld voor ons). De locatie - voor mij weliswaar geen onbekende - maakte van het geheel een onvergetelijke dag. Dit is voor herhaling vatbaar." Luc De Broe, bibliothecaris van de Stichting Jan Palfyn.

"Nogmaals proficiat voor deze leerrijke studiedag; Mag ik hopen dat dit de eerste van een reeks was?" Hélène Hanssens-Pauwels, bestuurder Vrienden Stedelijke Musea Brugge

Antwoord van de redactie

Het is zeker de bedoeling om in de toekomst meer aandacht te besteden aan Vlaams erfgoed in het buitenland. Op ons verlanglijstje staan alvast Boedapest, Krakau en Madrid. Maar ook Congo.

DE JUISTE PRIJS

In OKV 2007/5 speelde de zetduivel ons twee keer parten. Op blz. 2 staat als prijs voor het Retabelboek 45.5 euro maar dit dient natuurlijk 54.5 euro te zijn. Op de voorlaatste bladzijde staat in het colofon nog de vroegere abonnementsprijs vermeld: 28 euro moet 32 euro zijn.

TENTOONSTELLINGSAGENDA

Uw vorige tentoonstellingsagenda loopt tot een heel eind in 2008, de volgende komt er aan midden februari. Voor deze kleine tussenperiode verwijzen wij u naar www.tento.be.